

MUSTAQILLIK DAVRIDA O‘ZBEKISTONDA IJTIMOY INFRATUZILMANING RIVOJLANISH TARIXI

Anvarjonov Mustafo Orifjon o‘g‘li

Millat umid unverseti talabasi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada O‘zbekiston mustaqillikka erishganidan so‘ng mamlakatda ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish bo‘yicha amalga oshirilgan islohotlar tarixiy tahlil qilinadi. Unda ta‘lim, sog‘liqni saqlash, madaniyat, transport va axborot-kommunikatsiya tizimlarining shakllanishi va takomillashuvi jarayonlari yoritilgan. Shuningdek, ijtimoiy infratuzilma rivojlanishining mamlakat iqtisodiy va ma‘naviy hayotiga ta‘siri ochib berilgan.*

Kalit so‘zlar: *mustaqillik, ijtimoiy infratuzilma, islohotlar, ta‘lim tizimi, sog‘liqni saqlash, transport, axborot texnologiyalari.*

1991-yilda O‘zbekiston Respublikasining davlat mustaqilligini qo‘lga kiritishi mamlakat hayotining barcha jabhalarida tub o‘zgarishlar davrini boshlab berdi. Avvalo, ijtimoiy sohada – xalq farovonligini oshirish, zamonaviy infratuzilmani shakllantirish, aholi uchun teng imkoniyatlar yaratish yo‘lidagi islohotlar keng ko‘lamda amalga oshirildi. Ijtimoiy infratuzilmaning rivojlanishi davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida belgilandi.

Ijtimoiy infratuzilma – bu aholining ijtimoiy, madaniy, ta‘limiy, sog‘liqni saqlash, maishiy, sport, transport, aloqa, kommunal va turar joy bilan bog‘liq ehtiyojlarini qondirish uchun yaratilgan tashkiliy, moddiy va muhandislik inshootlari tizimidir. U jamiyatning iqtisodiy va demografik rivojlanishida muhim o‘rin tutadi. Ijtimoiy infratuzilma iqtisodiy infratuzilmaning ajralmas qismi bo‘lib, u bevosita inson kapitalini shakllantirish, mehnat unumdorligini oshirish va aholi farovonligini ta‘minlashga xizmat qiladi. Ijtimoiy infratuzilma – bu jamiyatning barqaror rivojlanishi, aholining ijtimoiy himoyasi va turmush sifati uchun zarur bo‘lgan moddiy va tashkiliy asoslar tizimidir. U turli xil xizmatlar va inshootlarni

o'z ichiga oladi, ular jamiyatning iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy farovonligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Ijtimoiy infratuzilmani kategoriyalar sifatida quyidagi asosiy bo'limlarga ajratish mumkin:

1) Ta'lim infratuzilmasi – maktablar, kollejlari, universitetlar va boshqa ta'lim muassasalarini o'z ichiga oladi. Bu muassasalar aholiga sifatli ta'lim xizmatlarini ko'rsatib, ularning bilim darajasini oshirishga xizmat qiladi. Ta'lim infratuzilmasining yana bir qismi kutubxonalar va o'quv markazlaridir. Ular jamiyatning bilim olish imkoniyatlarini kengaytiradi va ilmiy-tadqiqot faoliyatini qo'llab-quvvatlaydi.

2) Sog'liqni saqlash infratuzilmasi – shifoxonalar, poliklinikalar, dorixonalar va sog'liqni saqlash markazlarini o'z ichiga oladi. Bu infratuzilma aholining jismoniy va ruhiy salomatligini saqlashda muhim ahamiyatga ega. Sog'liqni saqlash infratuzilmasi sanitariya va gigiyena tizimlarini ham qamrab oladi, bu esa kasalliklar tarqalishini oldini olish va umumiy sog'liqni saqlash darajasini oshirish uchun zarurdir.

3) Transport infratuzilmasi – avtotransport yo'llari, temir yo'llar, aeroportlar va dengiz portlarini o'z ichiga oladi. Bu infratuzilma odamlar va tovarlarni tashish imkoniyatlarini yaxshilaydi, iqtisodiy faoliyatni rivojlantiradi va hududlararo integratsiyani kuchaytiradi.

4) Aloqa infratuzilmasi – telefon, internet, mobil aloqa va boshqa telekommunikatsiya xizmatlarini o'z ichiga oladi. Bu soha zamonaviy axborot va aloqa texnologiyalari orqali jamiyatning tezkor axborot almashish va muloqot qilish imkoniyatlarini kengaytiradi.

5) Madaniy infratuzilma – madaniyat markazlari, teatrlar, kinoteatrlar va muzeylarni o'z ichiga oladi. Ular jamiyatning madaniy boyligini saqlash, rivojlantirish va ommaga yetkazish uchun xizmat qiladi. Sport zallari, stadionlar, bog'lar va dam olish zonalari ham madaniyat va dam olish infratuzilmasining muhim qismidir. Bu joylar aholiga sog'lom turmush tarzini olib borishga va bo'sh vaqtni samarali o'tkazishga imkon beradi.

6) Uy-joy infratuzilmasi – aholining xavfsiz va qulay yashash sharoitlarini ta'minlash uchun zarur. Bu sohada yangi uy-joylarning qurilishi, mavjud binolarning rekonstruktsiyasi va modernizatsiyasi asosiy o'rinni egallaydi. Suv ta'minoti, elektr energiyasi, kanalizatsiya va chiqindilarni qayta ishlash xizmatlari bu kategoriyaga kiradi. Bu xizmatlar aholi salomatligini saqlash va yashash sharoitlarini yaxshilashda muhim rol o'ynaydi.

Ijtimoiy infratuzilma kategoriyalari, shu bilan birga, iqtisodiy barqarorlik va ijtimoiy farovonlikni ta'minlash uchun zarur bo'lgan barcha sohalarni qamrab oladi. O'zbek olimlarining ijtimoiy infratuzilma rivojlanishiga qaratilgan tadqiqotlari mamlakatning uzoq muddatli rivojlanish strategiyasini shakllantirishda asosiy omillaridan biri bo'lib xizmat qiladi.

Ijtimoiy infratuzilma har xil nuqtayi nazarlardan tahlil qilinishi mumkin bo'lgan kompleks tushuncha bo'lib, uning rivojlanishi nafaqat iqtisodiy o'sishga, balki jamiyatning umumiy farovonligi va barqarorligiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Iqtisodiy, ijtimoiy, hududiy va ekologik yondashuvlar orqali ijtimoiy infratuzilmaning rivojlanishi O'zbekistonning uzoq muddatli rivojlanish strategiyasida muhim rol o'ynaydi

1990-yillarning boshlarida O'zbekiston ijtimoiy infratuzilmasi sobiq ittifoqdan meros bo'lib qolgan eskirgan tizim asosida faoliyat yuritardi. Yangi davrda bu sohani milliy manfaatlar asosida qayta tashkil etish zaruriyati paydo bo'ldi.

1992-yilda qabul qilingan Konstitutsiyada inson manfaatlari va ijtimoiy adolat g'oyalari davlat siyosatining asosi sifatida mustahkamlandi. Shu davrda "Ta'lim to'g'risida" (1997) hamda "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" qabul qilinib, ta'lim tizimini isloh qilish yo'lga qo'yildi. Bu hujjatlar ijtimoiy infratuzilmaning muhim bo'g'ini bo'lgan ta'lim sohasini tubdan yangilashga asos soldi.

2000–2010-yillar davomida mamlakatda iqtisodiy o'sish barqarorlashgani sari ijtimoiy infratuzilmaga katta mablag'lar yo'naltirila boshlandi. Shu davrda:

- Qishloq joylarda yangi maktab, poliklinika va sport inshootlari qurildi;

- “Obod qishloq” va “Obod mahalla” dasturlari orqali mahalliy infratuzilma yaxshilandi;
- Transport tarmoqlari, jumladan, Toshkent metrosining yangi yo‘nalishlari, avtomobil va temiryo‘l magistrallari barpo etildi;
- Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) jadal rivojlandi, 2003-yilda “Elektron hukumat” konsepsiyasi shakllantirila boshlandi.

Bu jarayonlar ijtimoiy sohani iqtisodiy taraqqiyot bilan uzviy bog‘lash imkonini berdi. O‘zbekistonda ijtimoiy infratuzilmaning hozirgi holati davlatning barqaror taraqqiyotga erishishdagi ustuvor yo‘nalishlari bilan uzviy bog‘liq bo‘lib, bir necha asosiy sohalarda sezilarli ijobiy o‘zgarishlar kuzatilmoqda.

Umuman olganda shuni xulosa qilish mumkinki, O‘zbekiston mustaqilligi davrida ijtimoiy infratuzilma tizimi tubdan o‘zgardi. Dastlabki yillarda asos solingan islohotlar bugungi kunda kompleks ravishda davom etmoqda. Inson manfaatlarini ustuvor qo‘ygan ijtimoiy siyosat natijasida mamlakatning har bir fuqarosi sifatli ta‘lim, tibbiy xizmat va madaniy muhitdan foydalanish imkoniyatiga ega bo‘lmoqda. Shunday qilib, mustaqillik yillarida ijtimoiy infratuzilmaning rivojlanish tarixi – bu O‘zbekistonning yangi davlatchilik asoslarini mustahkamlash, fuqarolik jamiyatini barpo etish yo‘lidagi muhim tarixiy bosqichdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining rasmiy veb-sayti <https://president.uz/uz/lists/view/2604>
2. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мураажотномаси. 24.01.2020 йил. <http://uza.uz/oz/politics/zbekiston-respublikasi-prezidenti-shavkat-mirziyeevning-oliy-25-01-2020>
3. Kun.uz internet axborot nashri <https://kun.uz/kr/news/2019/05/28>
4. Mahmudov I., Axmedova N. Ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish va uni baholash indikatorlari. Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti, 2021.
5. Shodiyev T.Sh. Ishlab chiqarishni modernizatsiyalash, intellektuallashtirish va diversifikatsiyalash asosida iqtisodiy o‘sish sifatini oshirish – Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar ilmiy elektron jurnali. T.: 2011. №1.